

tivna Republika Jugoslavija kao zajednica ravnopravnih naroda i narodnosti, kao zajednica njihovih država — *istovremeno su samostalni i jedinstveni faktori sistema opštenarodne odbrane*. To rukovođenju opštenarodnom odbranom daje kvalitativno nov smisao i sadržaj.

Peto, načelo jedinstva sistema i jedinstvenih osnova planova i pripremnih mera u oblasti opštenarodne odbrane opredeljuje specifičan položaj JNA u sistemu opštenarodne odbrane. Po svom položaju, ulozi i nameni u tom sistemu ona se javlja kao zajednička oružana sila svih naroda i narodnosti i svih radnih ljudi i građana Jugoslavije, ali sa primarnim zadatkom da svojom neprekidnom borbom gotovošću u miru i svojim načinom dejstva na celoj teritoriji Jugoslavije u slučaju agresije stvori uslove za uspešni prelazak na ratno stanje svih komponenata i činilaca opštenarodne odbrane, odnosno društva kao celine. Kao elemenat zajedničkog interesa naše jugoslovenske višenacionalne zajednice, *JNA se i u pogledu rukovođenja njome* javlja kao elemenat federativnog uređenja naše zemlje.

Šesto, sistem rukovođenja opštenarodnom odbranom u nas opredeljen je i opštom političkom koncepcijom na kojoj insistiramo kao nezavisna i nesvrstana zemlja. Nepripadanje postojećim vojnopoličkim savezima i nesvrstavanje u vojne blokove upućuju našu zemlju na sopstvene snage i sredstva, što zahteva maksimalnu mobilizaciju svih ljudskih i materijalnih potencijala u priprema zemlje za odbranu i u suprotstavljanju agresoru...

DUŠAN MILJANIĆ

Jadransko vojište i mornarica NOVJ u vojno-političkoj strategiji NOR

(»VOJNO DELO« br. 2/76)

... Jedna od posebnih karakteristika rata na moru jeste ta što se na njemu neprekidno dešavaju mnoge aktivnosti koje su od krupnog značaja, a naročito ako su one sredstvo i uslov za realizaciju i usklađivanje međusavezničkih napora za cijeli tok rata ili jedan nje-

gov period (saobraćaj, prevoženje trupa i ratnog materijala, desanti i dr.). Međutim, dejstva manjih ratnih mornarica rijetko su se ispoljavala u vidu velikih operacija i sukoba, kakvi se, na primjer, odigravaju na kopnenim vojištima. Zbog toga se nerijetko događa da se dejstva i aktivnosti na moru posmatraju izolovano, pretežno u taktičkim i operativnim okvirima i bez povezivanja u jednu cjelinu, pa tako ostaju u sjenci događaja na kopnenom ratištu. U znatnoj mjeri bio je to slučaj i sa istoriografskim vrednovanjem dejstava i aktivnosti na jadranskom vojištu u toku NOR-a. Izostalo je, dakle cjelovito vrednovanje i uopštavanje aktivnosti i dejstava na jadranskom vojištu sa stanovišta strategije, naročito onog značaja i doprinosa koji se posredno odražavao na vojno-politička zbivanja na kopnenom dijelu ratišta i na međunarodnu afirmaciju NOR-a od kraja ljeta 1943. godine do oslobođenja zemlje...

... Strategijska prekretnica u makrostrategiji zaraćenih strana nastupila je 1943. godine na svim svjetskim ratištima. Na *istočnom frontu*, poslije velike pobjede Crvene armije kod Staljingrada, sovjetsko komandovanje nije ispuštalo inicijativu iz svojih ruku sve do kraja rata; na *dalekoistočnom ratištu*, poslije gubitaka Solomonskog i Džilbertovog arhipelaga, Japan je natjeran u strategijsku defanzivu; snage osovine poražene su i na *afričkom frontu*; iz ratnog stroja sila osovine izbačena je Italija; saveznici su dobili opštu prevlast u »bici za Atlantik«; vazdušni, a jednim dijelom i kopneni (na tlu Italije) rat je prenešen na Evropu i vitalne centre Njemačke. Sve su to bile *kvalitetne promjene* koje su opredijelile dalji tok rata i bitno utjecale na strategijski položaj zaraćenih strana, uopšte, pa i na jugoslovenskom i mediteranskom ratištu.

Karakter tih promjena na jadranskom vojištu i uopšte na jugoslovenskom ratištu najbolje se može sagledati ako se analizira njihov odraz na dalji tok rata i poziciju zaraćenih strana (Njemačke, saveznika i NOVJ — NOP-a Jugoslavije)...

... Kapitulacijom Italije stvoreni su preduslovi za aktiviranje većih borbenih potencijala NOVJ i na jadranskom vojištu. Došlo se do znatnih količina oružja i opreme i što je naročito značajno, do više plovniha objekata, neophodnih za dalji razvoj i razmah NOB-e na moru. Masovnim ustankom u primorskom pojasu stvorena je baza za formiranje novih jedinica koje su brzo prerastale u impozantne operativne snage, sposobne da angažuju jače njemačke grupacije u primorskoj oblasti i time olakšaju razmah borbe na kontinentalnom ratištu.

S druge strane, stvorena je mogućnost za uspostavljanje stalne operativne veze, sadejstva i saradnje sa savezničkim snagama na jadranskom i italijanskom vojištu. Time su bili stvoreni i preduslovi za zajedničku borbu, za prevlast na jadranskom vojištu i za bržu afirmaciju NOB-e i NOVJ. Takva situacija je omogućila i neprekidni uticaj na promenu odnosa saveznika sa Zapada prema NOB u Jugoslaviji i na rješavanje problema vojne i političke prirode.

Ono što je za nas posebno bilo značajno jeste stvaranje osnovnih materijalnih preduslova za formiranje i razvoj mornarice, novog vida u sastavu NOVJ, bez kojeg ne bi bilo moguće ostvarenje ni ostalih ciljeva na jadranskom vojištu. Uspostavljanjem trajnih operativnih uporišta na jugoslovenskoj obali i pozadinskih baza u lukama južne Italije, mornarica je mogla da postane činilac od opšteg značaja za NOR. Osim borbenih zadataka i učinka, stvaranje mornarice je omogućilo stalno snabdjevanje NOVJ preko mora, evakuaciju, zbrinjavanje i rehabilitaciju ranjenika, što je bilo od naročito moralno-političkog i operativnog značaja za NOB u tom periodu.

Stvaranje mornarice i borbena dejstva NOVJ na jadranskom vojištu od kapitulacije Italije do kraja rata bili su značajni vojno-politički činioci koji su omogućili rukovodstvu NOR-a da stavi pod svoju kontrolu to politički najosetljivije vojište i isključi takvo prisustvo savezničkih snaga na našem tlu koje nije bilo prihvatljivo za našu vojno-političku strategiju. Jer, eventualno iskrcavanje savezničkih snaga na istočnu obalu Jadrana ili u Istri, radi obezbjeđenja klasnih interesa stranih sila i unutrašnjih klasnih protivnika NOP-a, i prisustvo jugoslovenskih kvislinških formacija na tom vojištu — moglo je izazvati teške vojno-političke posljedice za krajnje političke ciljeve jugoslovenske revolucije. Iz navedenih razloga, za razliku od ranijeg perioda NOR-a, jadransko vojište je od ljeta 1943. god. stalno bilo u težištu vojno-političke strategije rukovodstva NOP-a Jugoslavije...